

**การบริหารจัดการโรงเรียนวิสุทธิพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล
ตำบลท่าเรือ อำเภوتاเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**
**The Management of Buddhist Way School of Tharuanittayanukul
School, Tharua Sub-District, Ayutthaya Province**

วิเชียร อาทิตย์เที่ยง*
Wichian Arthitthaeng

Received: June 4, 2020 Revised: October 14, 2020 Accepted: October 20, 2020

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยนี้ วัตถุประสงค์ของการวิจัย 1) เพื่อศึกษาแนวคิดการบริหารจัดการโรงเรียนวิสุทธิพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล ตำบลท่าเรือ อำเภوتاเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการโรงเรียนวิสุทธิพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล ตำบลท่าเรือ อำเภوتاเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3) เพื่อนำเสนอแนวทางในการบริหารจัดการโรงเรียนวิสุทธิพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล ตำบลท่าเรือ อำเภوتاเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยเก็บข้อมูลจาก ผู้บริหาร รองผู้บริหาร ครูอาจารย์ และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล ตำบลท่าเรือ อำเภوتاเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่างจำนวน 327 คน เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ผสมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนวิสุทธิพุทธในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการบริหารจัดการ 2) ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต 3) ด้านการเรียนการสอน และ 4) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า

1. โรงเรียนวิสุทธิพุทธ เป็นโรงเรียนที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียน เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา อย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้พัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น และนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการจัดการเรียนการสอน โดยยึดหลักไตรสิกขามาบูรณาการเข้ากับบริบทของโรงเรียนและชุมชน ร่วมกันพัฒนาทักษะชีวิต การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็นต้น โดยมีแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนวิสุทธิพุทธ 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการบริหารจัดการ 2) ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต 3) ด้านการเรียนการสอน และ 4) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

* คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Faculty of Social Sciences
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

2. กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 327 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับมากที่สุดส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 186 คน คิดเป็นร้อยละ 56.9 มีอายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 245 คน คิดเป็นร้อยละ 74.9 มีตำแหน่งหน้าที่เป็นนักเรียน จำนวน 282 คน คิดเป็นร้อยละ 86.2 ระดับการศึกษาเป็นนักเรียนชั้นมัธยมต้น จำนวน 222 คน เป็นร้อยละ 67.9 ส่วนค่าเฉลี่ยเบี่ยงเบนด้านกิจกรรมพื้นฐานคือสิ่งที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีการปฏิบัติอยู่ในระดับที่สูงมาก รองลงมาคือด้านบริหารจัดการ และด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ส่วนที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือด้านการเรียนการสอน

3. เพื่อนำเสนอแนวทางในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล อำเภوتاเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3.1) ด้านการบริหารจัดการ ควรกำหนดให้เป็นนโยบายที่สำคัญของสถานศึกษาที่ควร ดำเนินงาน ควรจัดการประชุมคณะกรรมการงานด้านวิถีพุทธเพื่อให้ทราบบทบาทและภารกิจ รวมทั้งศึกษาดูงานและเข้าร่วมกิจกรรมนิทรรศการต่างๆ เกี่ยวกับวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง ควรมีการนิเทศติดตามผลอยู่เสมอ ทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ควรส่งเสริมการฝึกอบรมบุคลากรให้มากขึ้นตามความเหมาะสม โดยเน้นถึงความเข้าใจและการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง 3.2) ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ควรจัดให้พระสงฆ์เข้ามาสอนประจำในวิชา พระพุทธศาสนา จัดกิจกรรมให้ครูและนักเรียนปฏิบัติอย่างต่อเนื่องตามหลักการทางพระพุทธศาสนา ครูควรสร้างความเข้าใจและตระหนักในเรื่องของความประพฤติให้มาก ทั้งทางกาย วาจา ใจ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี ผู้บริหารและครูต้องร่วมกันอบรมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบและสำนึกใน หน้าที่ของตนเอง ร่วมกันรักษาหรือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน เพื่อสร้างกิจกรรมที่เหมาะสมและสามารถปฏิบัติได้จริง เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง 3.3) ด้านการเรียนการสอนควรจัดอบรมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และความเข้าใจมากยิ่งขึ้นควรจัดตารางกิจกรรมตามแนววิถีพุทธล่วงหน้า โดยไม่ให้กระทบกับเวลาเรียนปกติควรสร้างความเข้าใจให้กับนักเรียนถึงการนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวันสามารถทำได้ตลอด ไม่จำเป็นต้องเป็นที่วัดหรือที่โรงเรียนเท่านั้นควรจัดหลักสูตรและโครงการอบรมต่างๆ ของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้มีการนำพุทธธรรมมาบูรณาการกับวิชาอื่นๆ ด้วย 3.4) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ควรปรับปรุงพื้นที่ภายในโรงเรียน ให้มีบรรยากาศตามแนววิถีพุทธ ควรส่งเสริมให้มีการปฏิบัติต่อกันและกันอย่างถูกต้อง ตามสถานภาพและโอกาสตามแนววิถีพุทธ ควรขอความร่วมมือจากผู้ปกครอง โดยการจัดอบรมเกี่ยวกับแนวทางของการจัดโรงเรียนวิถีพุทธให้เข้าใจอย่างถูกต้อง ควรส่งเสริมบุคลากรให้ตระหนักถึงความสำคัญในการสร้างบรรยากาศตามแนววิถีพุทธ

คำสำคัญ (Keywords): การบริหาร, การจัดการ, โรงเรียนวิถีพุทธ

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the management of Buddhist way School of Tharuanittayanukul school, Tharua district, Ayutthaya province, 2) to compare the management of Buddhist way School of Tharuanittayanukul school, Tharua district, Ayutthaya province, 3) to study the problems, obstacles and suggestions about the management of Buddhist way

School of Tharuanittayanukul school, Tharua district, Ayutthaya province. For the quantitative research is collected executives, deputy executives, teachers and students from the secondary school of grade 7 to 12 of Tharuanittayanukul secondary school, Tharua District, Ayutthaya Province for the data from the sampling group of 327 persons. This research is the mixed research method. The statistics was used through frequency, percentage, mean, standard deviation(S.D) one-way analysis of variance (One-way ANOVA) for testing the difference between the averages from three or more groups with LSD (Least Significant Different).and the qualitative research was to study the structure interview for studying the Management of Buddhist Way School of Tharuanittayanukul School, Tharua District, Ayutthaya Province for four aspects consist of (1) the management (2) the activity for basic way of life (3) the learning (4) the atmosphere and the public relation.

The findings of this research as following: 1. The Buddhist Way School was the school that used the principle of Dhamma in Buddhism to apply for management and students development by focusing on development according to Trisikkha principle consists of the precept, concentration, and the wisdom. The student got the development through eating, being doing and listening and used the principle of Dhamma in Buddhism to apply for management and teaching and learning management by applying the Trisikkha principle to school and community and co-operate to develop the life skill like eating, being doing and listening etc. by the principle of management of Buddhist Way School in 4 aspects that consisted of (1) the management (2) the activity for basic way of life (3) the learning (4) the atmosphere and the public relation. 2. The sampling group who answered the questionnaire for 327 people found that the major correspondents was the female for 186 persons or 56.9 percent, had the age below 20 years old for 245 persons or 74.9 percent, and was the student for 282 persons or 86.2 percent, the level of the students in the secondary school for 222 persons or 67.9 percent. The average deviation was the basic activity at high level and the second was the management, and the atmosphere and human relation and the lowest level was the learning.

3. The guideline to development for management of Buddhist way School of Tharuanittayanukul school, Tharua district, Ayutthaya province as follows: (1) the management, should set up the important policy of educational institute to be practical, should have the committee meeting on Buddhist way to know the role and mission including to go for academic tour and participate the other activities

about Buddhist way, should have the guidance to checking the findings, should work more efficiency, should support the train the staff more by focusing the understanding and practice continuously. (2) the activity for basic way of life, should have the monks for the Buddhism subject, should set the activity to teachers and students continuously according to Buddhism principle through body, speech, and the mind for good model. The executives and teachers should cooperate to have the training to students to have the responsibility and consciousness of their duties and co-advise among home, temple and school for creating the activity perfectly and practicable to support the students to practice continuously. (3) the learning, should co-train and develop the staff to have the knowledge and the understand more, should have the activity schedule for Buddhist way in advance that no impact on learning, should create the understanding with students for apply the Dhamma to use in daily life and it was not important that it was at temple or school to set up the curriculum or training projects of all study groups to have the integration the Bhaddhadhamma with other subjects. (4) the atmosphere and the public relation, should improve the area in the school and create the atmosphere according Buddhist way, should support to have behave with each other correctly by Buddhist way, should request the guardians of students to have the co-operations by having the training about Buddhist way to understand correctly, should support the staff to realize the importance to create the atmosphere according Buddhist way.

Keywords: Administrators, Management, Buddhist Way School

บทนำ (Introduction)

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของประเทศชาติ บ้านเมือง ซึ่งทุกคนมีความเข้าใจกันดีอยู่แล้ว ความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการศึกษาในประเทศไทยนั้นสูงมาก และเป็นเหตุให้เกิดการปฏิบัติต่างๆ ที่ดงามปรากฏอยู่จนกระทั่งถึงปัจจุบัน เช่น การไหว้ครูก่อนที่จะเริ่มเรียน ในแต่ละปีก็จะมีคำบาลีแสดงถึงความสำคัญของท่านครูบาอาจารย์ นักเรียนทุกคนต้องกล่าวพร้อมกันว่า ปาเจราจริยา โหนติ แม้จะเป็นของเก่าในปัจจุบันก็ยังใช้กันอยู่ เพียงเท่านั้นเป็นการแสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาเข้าไปเกี่ยวข้องกับการศึกษาของประเทศชาติ บ้านเมืองอย่างไร และเข้าไปเกี่ยวข้องนั้นเกิดความดีงามโดยประการใดๆ ซึ่งไม่สามารถกล่าวได้ว่าเกิดความดีงามอย่างไรบ้างโดยละเอียด แต่กล่าวรวมว่าประเทศไทยที่คงความเป็นไทย ไม่ตกเป็นทาสในทางความคิด สติปัญญาของฝ่ายอื่น ก็เพราะพุทธศาสนานั้นเอง

โรงเรียนวิถิพุทธที่เกิดขึ้น จึงเป็นแหล่งสำคัญที่จะเพาะให้เกิดความดีงาม ถ้าฝ่ายพระสงฆ์ไม่สนใจหรือทำเป็นวางเฉย นานไปก็จะทำให้เด็กไทยขาดความเป็นไทย กลายเป็นคนทาสทางสติปัญญา และ

เมื่อนั้นและก็จะเริ่มรู้สึกตัวกันว่า บ้านเมืองเป็นอย่างไรไปเสียแล้ว ปัจจุบันก็หมดไปเหมือนกันเปลี่ยนแปลงแปรผันไป แต่ว่าจะทำอย่างไรจึงจะให้กลับมาดี โรงเรียนวิถิพุทธจึงเป็นแหล่งที่จะทำอย่างนั้น จึงต้องขออนุโมทนาสาธุการขึ้นขมยินดีต่อไป กระทรวงศึกษาธิการ ที่มีรัฐมนตรี รัฐมนตรีช่วย และผู้ช่วยรัฐมนตรี มีความสนใจและช่วยกันให้เกิดโรงเรียนวิถิพุทธ การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนเจือ เช่น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในการจัดรูปแบบการจัดการบริหาร การวางแผน การจัดการเรียนรู้ เพราะฉะนั้นที่ได้มีโครงการโรงเรียนวิถิพุทธเกิดขึ้นมานั้น ถือว่าเป็นโอกาสอันดีที่จะทำการศึกษาและพัฒนา เพื่อให้เกิดการดำเนินการเป็นวงกว้างและเพิ่มจำนวนโรงเรียนเข้าร่วมโครงการมากขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้บริหารและครูผู้สอน ทั้งในเรื่องความรู้ เจตคติที่ดี และความพร้อมที่จะดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ และพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรโรงเรียนถึงการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนและชุมชน ซึ่งแนวทางการดำเนินงาน อยู่บนพื้นฐานกรอบแนวความคิดรูปแบบโรงเรียนวิถิพุทธ ตามหลักไตรสิกขา อันได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ด้วยเหตุผลนี้เอง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา เพื่อนำผลที่ได้ อันเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ไปเป็นแนวทางในการดำเนินงานตามแนววิถิพุทธได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียนในโรงเรียนและสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research objectives)

เพื่อศึกษาแนวคิดการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนท่าเรือ นิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อนำเสนอแนวทางในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีการดำเนินวิจัย (Research Method)

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง“การบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้เป็นแบบสอบถาม จำนวน 327 ชุด ผสมกับการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 7 รูป/คน ด้วยกัน

ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

1) การบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 1,766 รูป กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่ และมอร์แกน 2) พระสงฆ์ กลุ่มตัวอย่าง การบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 327 รูป ได้คำนวณจากสูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ เพื่อศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถิพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล

อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจกรรม ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศปฏิสัมพันธ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 327 ชุด ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน

วิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาถึงการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจกรรม ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรไว้ คือ ผู้บริหาร ครูผู้สอน เจ้าหน้าที่ นักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์เอกสาร เกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจกรรม ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรไว้ คือ ผู้บริหาร ครูผู้สอน เจ้าหน้าที่ นักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวมทั้งการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยตัวเอง ตามระเบียบวิธีวิจัย และตามประเด็นโจทย์วิจัยวิธีดำเนินงานวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การสังเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลที่สอดคล้องกัน เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง ตารางหรือแผนภูมิ ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) จัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นแฟ้มข้อมูล 2) อ่าน ทำความเข้าใจ บันทึก เขียนข้อสังเกตและตั้งประเด็นพรรณนา แยกแยะลดส่วนข้อมูล และให้รหัสและตีความข้อมูล จัดหมวดหมู่ หาความเหมือน ความต่าง และความเชื่อมโยงกับบริบท 3) สรุปผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นเรียงความ และรายงานผลการวิจัย

ผลการวิจัย (Research Results)

มีแนวคิดเบื้องต้นในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ด้านการบริหารจัดการ สถานศึกษาโดยบุคลากรในสถานศึกษาร่วมกับผู้ปกครองและชุมชน สร้างความตระหนักและศรัทธารวมทั้งเสริมสร้างปัญญาเข้าใจในหลักการและวิธีดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธร่วมกัน ทั้งนี้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งครูและผู้บริหารเพียรพยายามสนับสนุนโดยลักษณะต่างๆ

และการปฏิบัติตนเองที่จะสนับสนุนและเป็นตัวอย่างในการบริหารจัดการผู้เรียนตามวิถีชาวพุทธ สถานศึกษา การจัดการเรียนรู้โดยกระบวนการไตรสิกขา เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง จากง่ายไปหายาก จากรูปธรรมไปสู่นามธรรม เป็นลักษณะของการบูรณาการ เอาศีล สมาธิ ปัญญา เป็นองค์สาม ที่แต่ละข้อต่างก็ทำงานร่วมกัน ผู้เรียนจึงต้องมีกัลยาณมิตรที่คอยแนะนำแนวทางให้รู้จักคิด ใช้ปัญญาในการคิดวิเคราะห์ ฝึกฝนให้นำไปสู่การรู้จักผิดชอบชั่วดี และบริหารจัดการไปสู่ความรู้ขั้นสูง การศึกษาศีลซึ่งเป็นการปรับปรุงหรือพิจารณาพฤติกรรมทางกาย วาจา ของตนเองสมาธิเป็นการศึกษาสภาพจิตใจที่กำลังทำอยู่และกำลังจะทำการบังคับจิตใจของตัวเองให้อยู่ในสภาพที่ทำประโยชน์เกี่ยวกับสังคมและส่วนรวม ปัญญาเป็นการศึกษาด้านความรู้ความเข้าใจหรือความคิดเห็นต่างๆทั้งหมดนี้จะเน้นที่การบริหารจัดการตนเองเพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามทางด้าน ศีล สมาธิ และปัญญา

2. ด้านการเรียนการสอน สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรสถานศึกษา หรือจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรม เพื่อพัฒนาผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนด้วยหลักพุทธธรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เช่น การจัดการเรียนรู้แต่ละครั้ง นำพุทธธรรมมาเป็นฐานในการคิดหรือเป็นเกณฑ์ตรวจสอบการเรียนรู้การปฏิบัติ หรือเชื่อมโยงการเรียนรู้สู่หลักธรรมในการบริหารจัดการตนเองและผู้อื่น, ประสานร่วมมือกับวัด หรือคณะสงฆ์ในการการเรียนรู้ ทั้งสาระพระพุทธศาสนาและกลุ่มสาระหรือกิจกรรมอื่นๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาในบริบทต่างๆ โดยนักเรียนมีกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาทั้งด้านกาย (กายภาวนา) ด้านความประพฤติ (ศีลภาวนา) ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา) และด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) โดยมุ่งให้นักเรียนมีคุณลักษณะ “กิน อยู่ ฟังเป็น” เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาดน และสังคมโดยไม่เบียดเบียนผู้ใด และเกื้อกูลในการบริหารจัดการวัฒนธรรมแสงปัญญา และวัฒนธรรมเมตตา เช่น “การกิน อยู่เป็น” เพื่อยังประโยชน์ในการดำรงชีวิตที่อยู่ได้เหมาะสมเป็นไปตามคุณค่าแท้ หรือ “การดู ฟังเป็น” เพื่อเน้นประโยชน์ในการเรียนรู้เพิ่มพูนปัญญา

3. ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต สถานศึกษาจัดกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวัน ประจำสัปดาห์หรือในโอกาสต่างๆ เป็นภาพรวมทั้งสถานศึกษาที่เป็นปฏิบัติบูรณาการทั้ง ศีล สมาธิ และปัญญา โดยเน้นการมีวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของ การกิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิตโดยมีกิจกรรมตัวอย่าง เช่น มีกิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระ ก่อนเข้าเรียนและก่อนเลิกเรียนประจำวันเพื่อใกล้ชิดศาสนา, กิจกรรมรับศีลหรือทบทวนศีลทุกวัน, กิจกรรมทำสมาธิรูปแบบต่างๆ เช่น นั่งสมาธิ ท่องอาขยานเพื่อสมาธิ สวดมนต์ สร้างสมาธิ หรือทำสมาธิเคลื่อนไหวอื่นๆ เป็นประจำวันหรือก่อนเรียน เพื่อพัฒนาสมาธิ, กิจกรรมอาสาพิเศษปฏิบัติวินัยหรือศีล เพื่อให้อยู่เป็น อยู่อย่างสงบสุข การสวดมนต์ ฟังธรรม ประจำสัปดาห์ หรือในวันพระ เพื่อพัฒนาศีล สมาธิ ปัญญา เป็นต้น

4. ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ สถานศึกษาส่งเสริมบรรยากาศของการใฝ่เรียนรู้ และพัฒนาไตรสิกขาหรือส่งเสริมการมีวัฒนธรรมแสงปัญญาและมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีบรรยากาศของการเคารพอ่อนน้อม ยิ้มแย้มแจ่มใส การมีความเมตตา กรุณาต่อกัน ทั้งครูต่อนักเรียน นักเรียนต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อครูด้วยกัน และสถานศึกษาส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียนปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น เช่น การลด ละ เลิกอบายมุข การเสียสละ เป็นต้น

ศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนท่าเรือ นิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1) ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา **ด้านการบริหารจัดการ** ตามแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธควรสอดแทรกหลักพุทธธรรมเข้าไปในวิถีชีวิตของผู้เรียน เพิ่มเติมการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม และสอดแทรกความรู้และการปฏิบัติจริงด้วยการบูรณาการพุทธธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ผู้สอน ควรเป็นตัวอย่าง เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียน ในลักษณะที่เรียกว่า “สอนให้รู้ ให้ทำดู อยู่ให้เป็น” อย่างสม่ำเสมอ และมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้เรียน มีเมตตาธรรมอ่อนโยน อดทน อดกลั้น และเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้เรียนอยู่เสมอ และการจัดการเรียนรู้ ควรพัฒนาผู้เรียนรอบด้านให้มีความสมดุล สมบูรณ์ทั้งทางกาย (กายภาพานา) ความประพฤติ (ศีลภาพานา) จิตใจ (จิตตภาพานา) และปัญญา (ปัญญาภาพานา) โดยให้ออกาสผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ สอดคล้องกับวิถีชีวิต (กิน อยู่ ดู ฟัง) รวมถึงเน้นกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ เข้าใจและค้นพบคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งต่างๆ ด้วยตัวเอง

การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา **ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต** ผู้ปกครองและนักเรียนส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตแบบสังคมเมือง และมีความเป็นวัตถุนิยม ฟุ้งเพื่อความสะดวกสบายมากเกินไป อีกทั้งนักเรียนไม่สามารถนำเอาหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้ เพราะคิดว่าหลักธรรมเกี่ยวข้องกับวัดและพระเท่านั้น บางส่วนก็มีสภาพครอบครัวแตกแยก จึงเป็นเหตุผลให้ไม่เอื้อต่อการประพฤติปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามแนววิถีพุทธ รวมถึงสภาพความเป็นอยู่และฐานะครอบครัวของนักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันมาก ทำให้มีอุปนิสัยต่างกัน การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นเรื่องที่ยาก และพื้นฐานวิถีชีวิตของนักเรียนมีความแตกต่างกันมาก ทำให้การดำเนินงานหรือการพัฒนาวิถีพุทธช้าลง ซึ่งจากปัญหาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของครอบครัวและผู้ปกครองในการทำกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะให้แก่ผู้เรียนนั้น เป็นไปได้ค่อนข้างยาก เนื่องจากบริบททางสังคมที่มีการแข่งขันในเรื่องของการประกอบอาชีพ การทำมาหากินเพื่อให้ได้มาซึ่งค่าครองชีพในชีวิตประจำวัน การน้อมนำเอาหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตจึงไม่ค่อยได้รับการปลูกฝังจากครอบครัว กิจกรรมที่โรงเรียนจัดก็ไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองมากนัก

การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา **ด้านการเรียนการสอน** โรงเรียนยังขาดบุคลากรที่มีความรู้อย่างแท้จริงเกี่ยวกับคำสอนและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาขาดความเชี่ยวชาญที่จะนำคำสอนมาประยุกต์ใช้และเป็นแบบอย่างที่ดีชัดเจนได้และ กิจกรรมวิถีพุทธบางกิจกรรมทับซ้อนกับชั่วโมงเรียนปกติ ทำให้เกิดปัญหาเวลาเรียนไม่พอ อีกทั้งการจัดกระบวนการเรียนการสอนภาคปฏิบัติมีน้อย และที่สำคัญเครื่องมือวัดความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับวิถีพุทธที่ชัดเจน ซึ่งจากปัญหาดังกล่าวจะพบว่า การตรวจสอบประเมินผลในการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธอย่างแท้จริง ด้วยเครื่องมือนั้นเป็นไปได้ค่อนข้างยาก และยังไม่มีความชัดเจน ถึงแม้ว่าจะกำหนดให้มีตัวชี้วัดในด้านต่างๆ แต่ก็ยังเป็นเพียงการประเมินที่เป็นเรื่องของกายภาพมากกว่า ซึ่งจุดมุ่งหมายของการ

เรียนการสอนตามแนวทางวิถีพุทธนั้น คือการสอดแทรกหลักธรรมเข้ากับกระบวนการเรียนการสอนอย่าง สอดคล้องกันและผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่าง ถูกต้อง แต่เนื่องจากไม่มีเครื่องมือที่จะวัดความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับวิถีพุทธได้อย่างชัดเจน การสังเกต พฤติกรรมการสอบถาม การติดตาม และขอความร่วมมือจากผู้ปกครองจากครอบครัวของผู้เรียน จึงเป็น เรื่องสำคัญอีกประการหนึ่ง

การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัด พระนครศรีอยุธยา **ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์** ครูและนักเรียนยังไม่สามารถสร้างบรรยากาศวิถีพุทธ ได้อย่างเต็มที่ เพราะบุคลากรบางกลุ่มยังไม่เห็นความสำคัญและไม่ค่อยให้ความร่วมมือ รวมถึงผู้ปกครอง ของนักเรียนที่นับถือต่างศาสนา ไม่ยินยอมให้นักเรียนร่วมทำกิจกรรม และบางกิจกรรมไม่สามารถ ดำเนินการจัดกิจกรรมวิถีพุทธได้อย่างเด่นชัด เป็นเพียงแต่การจัดกิจกรรมแฝงวิถีพุทธเท่านั้น ซึ่งจาก ปัญหาดังกล่าว พบว่าครูและนักเรียนยังไม่สามารถสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ได้เท่าที่ควร เพราะส่วน หนึ่งยังไม่เข้าใจในการสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์แบบวิถีพุทธ ซึ่งหมายถึงการมีกัลยาณมิตรต่อกัน ยก ย่อง ชื่นชมกัน มีความยินดีเมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จหรือมีความสุข เหล่านี้เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

การบริหารจัดการโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้เป็น โรงเรียนวิถีพุทธนั้น

จากการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียนท่าเรือนิตยานุกูล อำเภอท่าเรือ จังหวัด พระนครศรีอยุธยา ให้เป็นโรงเรียนวิถีพุทธนั้น พบว่า ผู้สอนควรเป็นตัวอย่างเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียน ในลักษณะที่เรียกว่า “สอน ให้รู้ ให้ทำ ดู อยู่ให้เป็น” อย่างสม่ำเสมอ และมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้เรียนมี เมตตาธรรมอ่อนโยนอดทน อดกลั้น และเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้เรียนอยู่เสมอ และการจัดการเรียนรู้ ควรพัฒนาผู้เรียนรอบด้าน ให้มีความสมดุล สมบูรณ์ทั้งทางกาย (กายภาพนา) ความประพฤติ (ศีล ภาพนา) จิตใจ (จิตตภาพนา) และปัญญา (ปัญญภาพนา) โดยให้ออกาสผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ สอดคล้องกับวิถีชีวิต (กิน อยู่ ดู ฟัง) รวมถึงเน้นกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ เข้าใจ และค้นพบคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งต่างๆด้วยตัวเอง หลักสูตรสถานศึกษาควรสอดแทรกหลักพุทธธรรมเข้าไป ในวิสัยทัศน์ของผู้เรียน เพิ่มเติมการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม และสอดแทรกความรู้และการปฏิบัติจริง ด้วยการบูรณาการพุทธธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาขวลิต ขาตเมธี (คงแก้ว)** เรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการ บริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสงฆ์ในการในจังหวัดภูเก็ต” พบว่า พระสงฆ์มีการมีบทบาท ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน

แบบการจัดกิจกรรม เช่น เข้าค่าย ฝึกอบรม โดยให้สอดคล้องกับโรงเรียนวิถีพุทธนั้น

จากการศึกษาเกี่ยวกับแบบการจัดกิจกรรม เช่น เข้าค่าย ฝึกอบรม โดยให้สอดคล้องกับ โรงเรียนวิถีพุทธนั้น พบว่า การจะให้โรงเรียนวิถีพุทธประสบความสำเร็จ ตามเป้าหมาย ประการสำคัญคือ การอบรมให้ความรู้ และสร้างความตระหนักให้กับผู้บริหาร คณะครูได้เข้าใจและเน้นความสำคัญก่อนเป็น

อันดับแรก จากนั้นสำนักพุทธควรมียุทธศาสตร์ให้คณะสงฆ์ได้ให้ความสำคัญ แล้วเยี่ยมชมกิจกรรมของโรงเรียนในพื้นที่ โดยผ่านการบริหารเพื่อกระตุ้นและสร้างความมั่นใจในการร่วมมือกันตามแนวทาง บ้าน วัด โรงเรียน และมีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาร่วมกันบ้าง รวมถึงร่วมกันแก้ปัญหาสังคมหรือสิ่งที่เป็นอุปสรรคในการสร้างเยาวชนให้เป็นคนดี ตามแนวทางวิถีพุทธร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของและยังสอดคล้องกับวิจัยของ **เสื่อ สัชชานนท์ และคณะ** “การศึกษารูปแบบการพัฒนาจริยธรรมแนวพุทธในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์” ผลการวิจัยพบว่า เป็นการพัฒนาพฤติกรรมทางกาย และวาจา โดยใช้เครื่องมือในการฝึก คือ วินัย กฎหมาย กฎ กติกา ระเบียบ การพัฒนาจริยธรรมในขั้นศีลเป็นการสร้างฐานชีวิตให้แข็งแกร่ง คนมีศีลเป็นคนไม่มีโทษ เพราะประพฤติสุจริตทางกาย การฝึกการสื่อสารที่ดี การประกอบอาชีพที่ส่งผลให้การดำรงชีวิตมีความสุข การพัฒนาจริยธรรมในขั้นสมาธิ พบว่า สมาธิเป็นเครื่องมือในการทำจิตใจให้หนักแน่น เป็นการรวมกระแสจิตเป็นหนึ่งเดียว ทำให้ใจแน่วแน่ในสิ่งเดียว มีคุณภาพและสมรรถภาพทางจิต ทำให้จิตใจเข้มแข็งมั่นคง สามารถควบคุมตนเองได้ดี ทำให้จิตนุ่มนวลควรแก่การงาน และจิตมีพลังมีคุณสมบัติความพร้อมในการปฏิบัติงาน รูปแบบของพัฒนาจริยธรรมในขั้นปัญญา เป็นการพัฒนาฝึกฝนศึกษาให้เข้าใจ มีความรู้ เกิดความเข้าใจในสรรพสิ่งตามความเป็นจริง เข้าใจตามความเกิดขึ้นของสิ่งนั้น พิจารณาสภาพปัญหาตามเหตุ ตามปัจจัยที่ส่งผลต่อกัน ยอมรับความจริงที่เกิดขึ้น ใช้หลักความจริงแก้ปัญหาตามที่เกิดขึ้นจริง มีจิตใจเป็นอิสระจากสิ่งที่สัมพันธ์กับชีวิต ดำรงตนอยู่อย่างรู้เท่าทัน ใช้ปัญญาเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต เข้าใจจุดมุ่งหมายของชีวิต รู้จักวิธีที่จะนำชีวิตไปในทางที่ดี รู้จักสร้างระเบียบวินัยให้กับชีวิตและอยู่อย่างปลอดภัยไว้เฝ้า

การจัดการเรียนการสอนหลักพุทธธรรม โดยบูรณาการการเข้ากับกลุ่มสาระการเรียนรู้

จากการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนหลักพุทธธรรม โดยบูรณาการการเข้ากับกลุ่มสาระการเรียนรู้ พบว่า ทุกรายวิชาต้องสอดแทรกหลักธรรมไปสู่ห้องเรียนในทุกคาบการเรียนรู้ โดยสอดแทรกลงไปในการบวนการจัดการเรียนรู้ และมีการจัดประกาศผลให้เห็นเป็นรูปธรรม ฝ่ายบริหารมีการกำกับติดตาม และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมทุกครั้งที่มีการนิเทศการสอน ครูทุกคนแทรกการสอนคุณธรรม โครงเรื่อง สัจจะ กตัญญู ปลูกฝังวัฒนธรรม รักเพื่อน เคารพ และกตัญญูดูแลพ่อแม่ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เป็นหลักธรรมลงในแผนทุกกลุ่มสาระและเน้นที่ขั้นทำกิจกรรม การแทรกธรรมะขณะการสอน เพื่อให้นักเรียนเข้าใจว่า หลักธรรม เช่น อิทธิบาท 4 สังฆวัตถุ 4 สามารถนำมาใช้ในการเรียนได้ทุกวิชา ทุกเรื่องในชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของและยังสอดคล้องกับวิจัยของ **พระเมธีธรรมาลังการ และคณะ** “การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต 1” ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนได้รับการจัดการศึกษาในระดับดีมาก และอาจารย์และผู้บริหาร มีการจัดการศึกษาในระดับมากแก่ผู้เรียนในโรงเรียนวิถีพุทธ ทั้งในการเตรียมปัจจัยภายนอก ความเป็นกัลยาณมิตร หลักสูตรการบริหารการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ในและนอกชั้นเรียน การวัดและประเมินผล และผู้เรียนตามวิถีพุทธ ซึ่งเป็นปัจจัยตาม เมื่อแยกพิจารณาตามเพศทั้งผู้เรียนและอาจารย์ผู้บริหารไม่มีความแตกต่างกันในด้านรูปแบบ แยกตามภูมิลาเนา ระดับการศึกษาและตำแหน่งอาจารย์ของผู้บริหารและอาจารย์ มีการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อแยกตามอายุ ระดับชั้นที่ศึกษา อายุ ที่ตั้งของโรงเรียน และโรงเรียนที่แตกต่าง

กันผู้เรียนจะได้รับการจัดการศึกษาที่แตกต่างกัน และผู้บริหาร และอาจารย์ที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ตั้งของโรงเรียนต่างกัน มีการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนต่างกันโดยภาคกลางมีการจัดการศึกษาตามวิถีพุทธในระดับดีมากว่าพื้นที่อื่น การจัดการศึกษาตามวิถีพุทธให้แก่สถานศึกษาในแต่ละโรงเรียน มีรูปแบบที่เป็นไปในแนวเดียวกัน มาตรฐานเดียวกันและเสมอภาคกัน จะต้องจัดการโดยทุกฝ่ายทั้งชุมชน ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ผู้บริหาร นักเรียนและผู้บริหารในพื้นที่ และการจัดสรรทรัพยากรให้ทั่วถึงเกิดประโยชน์แก่ทั้งโรงเรียน และผู้เรียนต้องได้รับความร่วมมือในการเข้าร่วมการจัดสรร และการกำหนดแนวทางการบริหาร มาตรฐานศึกษาและการจัดการเรียนรู้โดยผู้บริหารการศึกษาระดับชาติ ระดับท้องถิ่นหรือพื้นฐานและระดับโรงเรียนร่วมกัน เพื่อให้เกิดโรงเรียนวิถีพุทธตามความต้องการของสังคม

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธให้ประสบความสำเร็จ และเกิดประสิทธิผลทั้งในส่วนที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ อัตลักษณ์ของโรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจน และส่วนที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม และประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข จะต้องอาศัยความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของหลายๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ประสานความร่วมมือระหว่างกันและกัน กำหนดเป็นแผนหรือแนวทางในการดำเนินงานที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. บ้าน วัด โรงเรียน จะต้องประสานความร่วมมือและปรึกษาหารือในการกำหนดแผนงานหรือนโยบายที่ชัดเจน เพื่อการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธอย่างถูกต้อง 2. บ้าน วัด โรงเรียน ร่วมกันดำเนินการตามขั้นตอนการบริหารจัดการวงจรคุณภาพ(PDCA) 3. บ้าน วัด โรงเรียน ร่วมกันกำหนดแผนระยะตนทุนปัจจัยในการปรับปรุงสถานที่และจัดสร้างห้องพุทธธรรม รวมถึงสิ่งแวดล้อมภายในและภายนอกโรงเรียน 4. ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ควรตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามแนววิถีพุทธ 5. ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ควรสร้างความเข้าใจในการวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแบบวิถีพุทธร่วมกัน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษารูปแบบการตรวจสอบประเมินผลการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อความชัดเจนในการนำไปใช้ 2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลของการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อเป็นต้นแบบในเชิงการวิจัยเพื่อการพัฒนา เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ที่เป็นรูปธรรมในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดอื่นๆ 3. ควรมีการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือกุศโลบายของคนท้องถิ่นในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ว่ามีส่วนสัมพันธ์หรือสนับสนุนกันและกันอย่างไร

เอกสารอ้างอิง (References)

สมเด็จพระพุทธาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ). (2547). *โรงเรียนวิถีพุทธ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2548). **แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ.
- ณัฐพันธุ์ เขจรนันท์ และคณะ. (2546). **กลยุทธ์การสร้างองค์การคุณภาพ**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมกมลการพิมพ์.
- พระเมธีธรรมาลังการ และคณะ. (2549). “การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต 1”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เสือ สัชชานนท์ และคณะ. (2547). “การศึกษารูปแบบการพัฒนาจริยธรรมแนวพุทธในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.